

KARDINAL ANDRÉ VINGT-TROIS

Trenutek resnice

Staranje je pomemben vidik, ki ga družbena ureditev pre malo upošteva. Mesto, ki ga ima oseba v družbi, dejansko določajo predvsem njene sposobnosti proizvodnje in potrošnje. Ko stopimo iz sistema proizvodnje ali, drugače povedano, ko se upokojimo ali smo v pokoj poslani, stopimo na slabo označeno področje. Ko postopno zapuščamo še sistem potrošništva, ker zanj bodisi nimamo več dovolj sredstev bodisi se naše potrebe zmanjšujejo ali vsaj spreminjajo, takrat človek v najboljšem primeru postane nevtralen družbeni element, v najslabšem pa je v napoto, ker je neuporaben in celo drag. Zato ni čudno, da se starejši počutijo vse bolj odrinjeni na rob družbe.

Čas korenitega izpraševanja

Zato je odhod v pokoj nekako preizkus resnice. Do tega trenutka nas je bolj ali manj podpirala misel, da smo nekdo zato, ker nekaj delamo, saj nam je naše udejstvovanje dajalo neko priznanje in pomen. Nenadoma ugotovimo, da so dela in dejavnosti, ki jih ne moremo ali celo ne smemo več opravljati, svet pa se vrti naprej. Takrat je treba poiskati, prepoznati in udejanjiti zmožnosti, ki jih lahko imamo zunaj omenjene produktivnosti in poklicnega udejstvovanja. Zdi se mi, da je to trenutek resnice, ker je vprašanje, ki si ga nujno postavimo in se mu ne moremo

O odgovornosti starih staršev do svojih otrok in vnukov ter o spremljanju ostarelih staršev glej knjigo pogovorov s kardinalom Vingtom-Troisom: La Famille, un bonheur à construire (Družina, sreča, ki jo moramo zgraditi), Parole et Silence, 2011, str. 147–153. Prevedla Jasmina Rihar.

izogniti, tole: »Ali nisi nič drugega kakor to, kar delaš, ali si *več* kakor to, kar delaš?« Je trenutek resnice, ker smo se prisiljeni vprašati stvari, ki se nam jih prej ni bilo treba. Premisliti moramo svoja merila o tem, kaj je življenje – ne življenje na splošno, temveč naše življenje v tem trenutku: »Če danes nisem ničesar dokončal, če nisem naredil nič drugega, kakor zadovoljil svoje osnovne potrebe in pustil, da hrup sveta pride do mene, ne da bi me o njem kar koli vprašali, je v tem primeru moj dan izgubljen? Kako bom sploh izmeril, kdaj je dan izgubljen in kdaj ne?« Takrat se lahko začnemo spraševati po preteklosti in primerjati: »Kakšno vrednost sem imel v očeh drugih v svojem poklicu? In jaz, sem pokazal zanimanje za druge? Kako sem jih potreboval? Kako je danes? Kaj se je spremenilo?« Počasi se nam tako izrisuje celotna pot.

Pri vsem tem ne gre zgolj za mesto v družbi in odnose z drugimi. Gre tudi za odnos do stvari in predmetov. V dejavnem življenju jih vedno potrebujemo in o tem sploh nimamo časa premišljevali. Ko pa nehamo delati, potrebe niso več iste. Je to zgolj zaradi prenehanja dejavnosti ali nekaterih stvari ne uporabljamo več, ker niso nujne za življenje? Ena od resnic, ki jih odkrijemo ob upokojitvi, je način, kako uporabljamo in vrednotimo stvari. So take, brez katerih zlahka shajamo, pa tudi take, na katere ostanemo navezani, največkrat iz čustvenih razlogov. A vselej nastopi trenutek, ko si moramo reči: »Tega ali onega ne potrebujem več.« Zase lahko rečem, da sem imel srečo, da sem v življenju večkrat zamenjal domovanje. Vsakokrat sem moral opaziti, da pravo vprašanje ni bilo »Ali bom lahko vse svoje stvari nesel s sabo?«, temveč »Česa ne bom ohranil?«. To je lahko dokaj očiščujoče. Tako sem na primer dolgo časa vlekel s seboj čudovito knjižno omaro iz hrastovega lesa. Nazadnje je ostala v Toursu. Ko sem zapustil rezidenco nadškofov v Parizu, sem vzel s seboj samo nekaj knjig in pustil za sabo vse, kar se mi je z leti nabralo in bo morda lahko služilo drugim.

Ura odločitve

Ta življenjski trenutek resnice ima duhovno vrednost: izgovori, da stvari ne premislimo do konca, drug za drugim padejo. V tem svetu se še posebno v obdobju zrelosti za vse zelo trudimo. Vendar je pri vseh prizadevanjih in bolj ali manj zanimivih vlaganjih – tudi ko gre za preživljanje prostega časa ali nepoklicno udejstvovanje – še vedno veliko »razvedrila«, ki nam preprečuje, da bi iskali globlji smisel in namen človekovega življenja.

Ko dosežemo upokojitveno starost, se nam močneje začne zastavljati vprašanje, ali na Božji klic odgovoriti ali ne, ne glede na to, kako se nam zastavlja. Zavedati se namreč začnemo, da čas, ki ga lahko svobodno uporabljamo, ni neskončen. Izziv je, da ne ostanemo pri obžalovanju tega, kar smo naredili in česar ne bi bili smeli narediti, niti pri obžalovanju tega, česar nismo naredili, pa bi bili morali, ter da si hkrati ob tem ne domišljamo, da smo nekako »poravnali račune«. Poleg vsega tega se moramo, še preden za to ne bomo več sposobni, vprašati: »Ali sem ali se nisem sposoben zjutraj in zvečer zahvaliti Bogu? Zahvaliti se mu za preživeti dan v upanju, da mu bom znal prisluhniti vsak trenutek dneva, ki se začeneja?«

Pomembno je, da začutimo, kako Bog deluje tudi v omejitvah, ki jih prinaša starost, ko že čutimo, da se je začel neobrnljiv potek, ki se konča s smrtjo. Izkušnja slabljenja in pešanja, izkušnja ugašanja je priložnost, da razločimo, kako Bog ne deluje le v moči, ki jo človek po naravi lahko uživa, temveč tudi v onemoglosti, in to na paradoksalno še bolj učinkovit način, ki nas celo bolj prevzame. Vprašanje je namreč, ali se bomo pustili po Duhu združiti s Sinom, ki je vstal, ker je Očetu prepustil vse, kar je od njega prejel, in je tako izpolnil njegovo voljo, da je svoje življenje daroval in tako premagal smrt.

Ko nismo več vpeti v vrtimec načrtov in uresničevanj, ampak smo prav nasprotno na poti omejevanja vseh dejavnosti, se to zmanjšanje lahko dobesedno spremeni in položi v dinamiko poslanstva Cerkve z izkušnjo in pričevanjem, da se Božja vsemogčnost razodeva in udejanja v odpovedi.

Starati se v današnjem času

Danes vse omenjeno pridobiva nove, še nevidne razsežnosti, ker se je povprečna življenjska doba toliko podaljšala. Včasih se je delalo trdo in brez počitnic, ljudje so začeli delati zelo mladi. Prvi, ki so jih upokojili, ker niso več mogli opravljati svojega dela, pokojnine večinoma niso dolgo uživali. Njihovi nasledniki so imeli vse večjo srečo, saj se je neprimerno izboljšala higiena, napredovala sta zdravstvo in tehnika, zaradi česar se je lahko delalo manj in manj težko. Zato lahko odkrijemo nekaj novosti, ki so povezane z doseganjem vse višje starosti ter ne nujno z gospodarskim in duhovnim vidikom osebe.

Najprej se zdi, da se pri »seniorjih« ali »starih« zabrišejo družbene razlike. Ne glede na raznovrstnost okolja, iz katerega izhajajo, se v starosti pogosto izoblikujejo nekakšne situacijske skupnosti, ki jih zaznamujeta solidarnost in bližina; ti sta lahko posledica marginalizacije ali pa dejstva, da gre za sodobnike, ki so doživeli iste velike dogodke in spremembe.

Potem pri vse bolj številnih starejših opazimo usmerjenost spomina na posamezne izkušnje in doživetja iz preteklosti (kadar jih lahko izrazijo). Gre za dogodke, ki so odločilno zaznamovali in izoblikovali njihovo osebnost in ki se jih sami morda sploh ne zavedajo, vendar se jih zdaj vse bolj spominjajo in pozabljajo na druge stvari, tudi na sedanost. V vsakem posameznem primeru pride na dan neki zaseben del resnice.

Poleg vsega tega se je razvila oskrba starejših oseb. Pred drugo svetovno vojno je večina ljudi živela na podeželju v sistemu odnosov, ki so bili mnogo bolj tesni in neposredni kakor ti, ki jih danes poznamo v mestih. Takrat se ni računalo na telefon. Neredko je bil za vso vas le en telefon. Sosedska pomoč in družinska urejenost, ko je pod isto streho bivalo več generacij, vse to je bilo veliko bolj razvito. Danes je pomoč postala večinoma strokovna in posredovana po administrativnih poteh, kar je materialno verjetno učinkovitejše, a veliko bolj brezosebno.

To se potrjuje tudi na negovalnih oddelkih domov, kjer stanovalec potrebuje bolj ali manj stalno zdravniško pomoč. V zadnjih letih so se pogoji za sprejem v te ustanove (vsaj v Franciji, op. prev.) zelo zaostрили in za pridobitev mesta v njih mora biti starejši resnično nesposoben živeti in skrbeti sam zase. To pomeni, da tam živijo le popolnoma odvisne osebe, kar odločilno vpliva na ozračje. Kadar so zraven tudi upokoјenci, ki gredo lahko ven, pridejo nazaj in pripovedujejo o tem, kar so doživeli, s tem pa prinašajo v življenje kakovost, ki jo ljudem z omejenimi odnosi primanjkuje.

In družina

Misel na odvisnost in osamitev vznemirja vse, ki se bojijo, da bi jih »dali« v strokovno ustanovo in odrezali od vsega, še preden bi zares izginili. Ta tesnoba je dostikrat povezana z občutkom odgovornosti za naslednje generacije. Če kaj škripa v odnosih med otroki in vnuki ali če zakon ne deluje, ko se razdre družina in si najmlajše podajajo sem ter tja, so stari starši zadnje priče nesprejemljivim stvarēm. In nekateri se sprašujejo, kaj lahko naredijo oz. kaj naj storijo. Pogosto bi radi bili zatočišče ljubezni, vsaj tistim, ki bi jim to morda pomagalo.

Vendar taka razpoložljivost zahteva neko mero odpovedi. Nad svojimi odraslimi otroki namreč stari nimajo iste avtoritete kakor v času, ko so jih še vzgajali. Če so sami starši, so oni prvi odgovorni in nezamenljivi za svoje otroke. Stari starši, ki želijo pomagati svojim potomcem, morajo torej živeti neko askezo, ker se ne morejo več obnašati, kakor bi še vedno bili, kar so bili doslej. Biti zavetje, ne da bi se pri tem vsiljevali, zato včasih zahteva spreobrnjenje.

Na drugi strani se otroci čutijo dolžne svojim staršem. Okoliščine so lahko zelo različne glede na samostojnost ostarelega starša, glede na to, ali živi sam ali ne, glede na stanje njegovega zakonca, če je še vedno z njim. Vse to pa od manj starih prav tako zahteva delo na sebi. Na splošno menimo, da je kakovost odnosa odvisna od tega, kar lahko delamo skupaj. Vendar z nekom, ki je

zaprt v dom za ostarele, ne moremo početi veliko stvari. Težko se je pogovarjati in nenadoma se nam zazdi, da ni več stika. Takrat se je treba vprašati in poiskati tisto, kar nas povezuje, tudi ko stvari ne moremo več deliti in jih doživeti skupaj. To je trenutek resnice tako za starega človeka kakor za obiskovalca.¹

Kar velja za odnos med starši, ki pešajo, in njihovimi otroki v polni moči svojih let, velja širše za vse nas: kako sprejemamo, obravnavamo in doživljamo starost in staranje, razkriva temelje naše družbe in to, kar jo poganja globlje od hipnih stvari in načrtov. Je preizkus resnice.